

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าที่จะศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล เพื่อศึกษาวิธีการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล ว่าเป็นไปตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือไม่ อย่างไร ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อนำมาประมวล วิเคราะห์ และเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในเขื่อนภูมิพล ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมี วิธีการของการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนและรายละเอียด ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพลซึ่งประกอบด้วยประชากร 6 กลุ่มคือ

- 1) เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) เขื่อนภูมิพล
- 2) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 4 จังหวัดตาก
- 3) ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน
- 4) นักข่าวสื่อมวลชนท้องถิ่น
- 5) นักท่องเที่ยว
- 6) ประชาชนในท้องถิ่น

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1) เจ้าหน้าที่ กฟผ. เขื่อนภูมิพล โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในเขื่อนภูมิพล จำนวน 10 คน

2) เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 4 จังหวัดตาก ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขื่อนภูมิพลเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 2 คน

3) ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน โดยมีผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แยกเป็น

3.1 ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน เรือ แพ จำนวน 10 ราย

3.2 ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชนร้านค้าสินค้าพื้นเมืองร้านขายของที่ระลึก และร้านอาหาร จำนวน 5 ราย

4) นักข่าวสื่อมวลชนท้องถิ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเขื่อนภูมิพลเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 2 คน

5) นักท่องเที่ยว ซึ่งคัดเลือกจากกลุ่มนักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปที่เข้ามาเยี่ยมชมกิจการหรือพักผ่อนภายในเขื่อนภูมิพลในช่วงเดือน ธันวาคม 2545- มกราคม 2546 โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และกำหนดวันในการเก็บข้อมูลเพื่อป้องกันมิให้เกิดการซ้ำซ้อนจากกลุ่มนักท่องเที่ยวรวมทั้งแยกเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวตามขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษาดังนี้:-

5.1 นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมกิจการในเขตบริเวณของเขื่อนภูมิพล และนักท่องเที่ยวที่พักผ่อนในบ้านพักรับรองเขื่อนภูมิพล จำนวน 100 คน

5.2 นักท่องเที่ยวที่พักผ่อนในแพอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล จำนวน 50 คน

6) ประชาชนในท้องถิ่น แยกเป็น

6.1 ครอบครัวของผู้ปฏิบัติงาน กฟผ. และผู้พักอาศัยในบริเวณใกล้แหล่งพื้นที่ กิจกรรมท่องเที่ยวคือบ้านพักหมู่บ้านที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 มีจำนวน 483 ครัวเรือน แต่เนื่องจากประชากรในกลุ่มนี้มีลักษณะและคุณสมบัติไม่แตกต่างกัน จึงเลือกมาจำนวน 103 ครัวเรือน ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างตามข้อมูลข้างล่างนี้ :-

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (ครัวเรือน)	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
หมู่ที่ 1	18	4
หมู่ที่ 2	104	22
หมู่ที่ 3	81	17
หมู่ที่ 4	126	27
หมู่ที่ 5	64	14
หมู่ที่ 6	90	19
รวม	483	103

จำนวนกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนดังแสดงในตารางข้างต้นได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้แต่ละครัวเรือนมีโอกาสรับเลือกเท่าๆ กัน โดยการจับสลาก เพื่อเป็นตัวแทนในการให้ข้อมูล โดยมีหัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกในครอบครัวที่บรรลุนิติภาวะแล้วครัวเรือนละ 1 คน เป็นผู้ให้ข้อมูล

6.2 ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย

6.2.1 ผู้ประกอบการ เรือ แพ จำนวน 15 ราย

6.2.2 ผู้ประกอบการร้านค้าสินค้าพื้นเมือง ร้านขายของที่ระลึก และร้านอาหาร จำนวน 5 ราย

3.2 ข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษาจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.2.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ สภาพการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและสิ่งแวดล้อม ข้อจำกัดในการจัดการท่องเที่ยวซึ่งอาจเป็นปัญหาอุปสรรค ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ในค่านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล เป็นข้อมูลที่ได้มาจาก การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากเจ้าหน้าที่ กฟผ. เขื่อนภูมิพล เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 4 จังหวัดตาก ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชน นักข่าวสื่อมวลชนท้องถิ่น และข้อมูลจากแบบสอบถาม ที่ได้จากการสำรวจจากนักท่องเที่ยวประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการเอกชน

3.2.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวความคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลกระทบจากการท่องเที่ยว สถิตินักท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวของเขื่อนภูมิพลและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัยต่างๆ ภาพถ่าย แผนที่ กราฟ และสถิติที่เกี่ยวข้อง และบริการสืบค้นข้อมูลทาง Internet รายงานวิจัย รวมทั้งเอกสารราชการ เช่น รายงานสรุปการดำเนินงาน บันทึกแผนปฏิบัติการประจำปี และรายงานการประชุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา

3.2.2 เครื่องมือและวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ คือ

3.2.2.1 การสังเกต (Observation) แบบมีส่วนร่วมโดยเข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่เขื่อนภูมิพลได้จัดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อวิเคราะห์สภาพของพื้นที่และการบริหารจัดการการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค ของการท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล

3.2.2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แบบนำสัมภาษณ์ (Interview Guide) ถึงการบริหารจัดการท่องเที่ยว นโยบายการจัดการท่องเที่ยว ปัญหา อุปสรรคภายในเขื่อนภูมิพล ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยศึกษาจากความคิดเห็นของด้านการจัดการด้านพื้นที่, ด้านการจัดการ, ด้านกิจกรรม, ด้านการมีส่วนร่วม และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น

3.2.2.3 การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) เพื่อระดมความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ที่เลือกสรรจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพลโดยตรงกลุ่มละ 2-3 คน แล้วนำมาประมวลประกอบกับข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เพื่อหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขื่อนภูมิพล

3.2.2.4 แบบสอบถาม (Questionnaires) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Close-ended Questions) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามกลุ่มนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยคำถาม 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านประสบการณ์และความรู้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลักษณะคำถามเป็นแบบ ถูก ผิด จำนวน 9 ข้อ

แบบสอบถามในส่วนที่เป็นข้อมูลด้านประสบการณ์และความรู้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศลักษณะคำถาม เป็นแบบ ถูก ผิดมีเกณฑ์การให้คะแนนในการวัดค่าตัวแปรเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากคำถามจำนวน 9 ข้อ ในลักษณะคำตอบแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ใช่ และ ไม่ใช่ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าตอบผิดไม่ได้คะแนน โดยคะแนนที่ต่ำที่สุดที่จะเป็นไปได้คือ 0 คะแนน และคะแนนที่สูงที่สุดที่จะเป็นไปได้คือ 9 คะแนน

- เกณฑ์การตัดสินความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ ผลรวมของคะแนนในแต่ละตอนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด นำมาหาค่าเฉลี่ยและแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนดระดับความรู้

ความเข้าใจออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีคะแนนในแต่ละระดับชั้นแบ่งออกได้เป็นช่วงๆ ดังนั้นในแต่ละระดับจะมีคะแนนอันตรภาคชั้น (Class Interval) ดังนี้

$$\text{พิสัย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$\text{ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ} = \frac{9-0}{3} = 3$$

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแปลความหมายของระดับคะแนนได้ดังนี้

คะแนนตั้งแต่ 8	คะแนนหมายถึง	มีความรู้ดี
คะแนนระหว่าง 4-7	คะแนนหมายถึง	มีความรู้ปานกลาง
คะแนนน้อยกว่า 0-3	คะแนนหมายถึง	มีความรู้น้อย

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวในเขื่อนภูมิพล ประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อแหล่งท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล โดยแยกเป็นประเด็นด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 14 ข้อ และประเด็นปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเขื่อนภูมิพลจำนวน 8 ข้อ (โดยคำถามครอบคลุมประเด็นตามองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และด้านกิจกรรมที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา) เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

แบบสอบถามในส่วนที่เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating Scale) ใช้เป็นเครื่องมือในการวัดความคิดเห็นและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวในเขื่อนภูมิพล ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล

ระดับคะแนน	ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว
ระดับ 1	มีความพร้อม น้อยที่สุด
ระดับ 2	มีความพร้อม น้อย

- ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล (ต่อ)

ระดับคะแนน	ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว
ระดับ 3	มีความพร้อม ปานกลาง
ระดับ 4	มีความพร้อม มาก
ระดับ 5	มีความพร้อม มากที่สุด

- ด้านปัญหา/อุปสรรคและผลกระทบที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเขื่อนภูมิพล

ระดับคะแนน	ปัญหา/อุปสรรคและผลกระทบในแหล่งท่องเที่ยว
ระดับ 1	มีปัญหา น้อยที่สุด
ระดับ 2	มีปัญหา น้อย
ระดับ 3	มีปัญหา ปานกลาง
ระดับ 4	มีปัญหา มาก
ระดับ 5	มีปัญหา มากที่สุด

โดยกำหนดเกณฑ์การแปลค่าความเฉลี่ยในการแปลความหมายของคะแนน ใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเป็นเกณฑ์ใช้หลักเกณฑ์ในการแปลผล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง (ประคอง กรรณสูต, 2535) เพื่อแบ่งระดับการประเมินค่า ได้ดังนี้ :-

ช่วงคะแนน	4.21-5.00	หมายถึง	ระดับมากที่สุด
ช่วงคะแนน	3.41-4.20	หมายถึง	ระดับมาก
ช่วงคะแนน	2.61-3.40	หมายถึง	ระดับปานกลาง
ช่วงคะแนน	1.81-2.60	หมายถึง	ระดับน้อย
ช่วงคะแนน	1.00-1.80	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นคำถามปลายเปิด

ชุดที่ 2 แบบสอบถามกลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของประชาชนในท้องถิ่น จำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และความต้องการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ จำนวน 9 ข้อ

3.3 การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาแยกแยะและจัดหมวดหมู่ตาม
ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ :-

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล (เชิงคุณภาพ) ที่ได้จาก เอกสาร การสัมภาษณ์ และ
การสังเกตการณ์ โดยมีขั้นตอนและวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบ
2. จัดหมวดหมู่ข้อมูล
3. สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตีความถึงสภาพการณ์บริหารจัดการ

ท่องเที่ยวในปัจจุบันตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากข้อคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง โดยแยกตามข้อ
คิดเห็นดังต่อไปนี้

- 3.1 องค์ประกอบด้านพื้นที่ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
- 3.2 องค์ประกอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว อย่าง
ยั่งยืน
- 3.3 องค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งแวดล้อมศึกษา
- 3.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
ท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม มีวิธีการดำเนินการดังนี้ :-

1. ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของคำตอบ และรวบรวมแบบสอบถาม
ได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ
2. ประมวลผล โดยการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ เนื่องจากข้อมูลที่ได้จาก
การสำรวจแบบสอบถามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ
3. ทำการลงรหัสข้อมูลให้เป็นตัวเลขทั้งหมด แล้วจึงใช้โปรแกรม SPSS
ในการประมวลผล
4. ข้อมูลจากส่วนที่ 1 ของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น ได้แก่
ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น และข้อมูลส่วนที่ 2 และ 3 ของ

กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ได้แก่ ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นต่อแหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลเกี่ยวกับความรู้และความต้องการรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น ใช้การวิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ การกระจายแบบร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อใช้ประกอบการพรรณนาตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

5. ข้อมูลจากส่วนที่ 2 ของกลุ่มนักท่องเที่ยวข้อมูลด้านประสบการณ์และความรู้ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยว นำมาคิดคำนวณหาค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6. ข้อมูลจากส่วนที่ 3 ของกลุ่มนักท่องเที่ยว ข้อมูลความคิดเห็นและทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวในเขื่อนภูมิพล ประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อแหล่งท่องเที่ยวภายในเขื่อนภูมิพล โดยแยกเป็นประเด็นด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว เป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ นำมาคิดคำนวณหาค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำตอบแบบประเมินค่า